

Téma 1 Funkce jazyka, znaková povaha jazyka

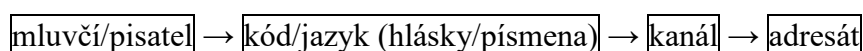
Funkce jazyka: jazyk

Jazyk je společenský jev. Z tohoto konstatování vyplývá jeho **dorozumívací funkce**. (Ostrá, Spitzová 1988, s. 12-14, Černý, 1996, s. 13-17)

Jazyk je přitom definován různými způsoby:

- jako „nástroj dorozumívání“ (André Martinet)
- jako „soustava dorozumívacích prostředků“ (Josef Vachek)
- jazyk jako „přirozený **system znaků**, tedy jako kód sloužící k dorozumívání v urč. etnickém společenství (Adolf Erhart), přičemž základní podmínkou dorozumění je oboustranná znalost kódu/jazyka.

Schéma přenosu informace je následující:

Fáze procesu dorozumívání jsou následující:

- mluvčí si ujasňuje, CO chce sdělit (OBSAH svého sdělení) → zakódovává sdělení převodem do slovní podoby (= FORMA)
U mluvčího jde o postup od OBSAHU k FORMĚ
- posluchač vnímá sluchem (percepce) a dekóduje (přiřazuje význam).
U posluchače jde o postup od FORMY k OBSAHU.

1. Další funkce jazyka jsou:

- Funkce apelová/konativní/výzvolá (funzione conativa)

Jazykovými prostředky pro její vyjádření jsou imperativ a vokativ:

Např: *Pojď sem, Pavle, ...*

- Funkce referenční/kontextová (funzione referenziale). Realizuje se odkazem na časové a prostorové vztahy a na jazykový i mimojazykový kontext.

Jazykovými prostředky pro její vyjádření jsou deiktika:

Např.: *tam, tu, dnes, zítra, teď, potom* odkazující na prostor a čas
ten, on, já atd., tj. zájmena odkazující na osoby

- Funkce fatická/kontaktní (f. di contatto)

Jazykovými prostředky pro její vyjádření jsou: imperativ v nevýzvolé funkci Např.

Poslyš, ..., „Podívej ...

- Funkce expresivní/emotivní (f. espressiva/emotiva)

Jazykovými prostředky pro její vyjádření jsou např. zdvořiliny vyjadřující kladný citový vztah, nebo prostředky zvukové, jako je síla, výška hlasu, intonace atd.

- Funkce poetická/estetická (f. poetica). Její realizací se ozvláštňuje, a tím zvýrazní sdělení.

Jazykovými prostředky pro její vyjádření je např. přenášení významu (metafora) nebo výrazy ozvláštňující styl vyjadřování.

Např.: *Táhni, ... Moje noha tam už nevkročí.*

Tato funkce je charakteristická pro umělecký styl.

- Funkce poznávací (kognitivní), která se realizuje poznáváním mimojazykové skutečnosti

- Funkce pojmenovací, která umožňuje utřídění pojmů a rozvoj myšlení.

2. Znakový charakter jazyka (Ostrá, Spitzová 1988, s. 6-8)

Jazyk je systém **znaků** (kód), které něco **znamení**

Jazykový znak = spojení/jednota **FORMY** (signifiant/označující/significante) a **OBSAHU** (signifié/označované/significato)

(F. de Saussure – Kurz obecné lingvistiky/Corso di linguistica generale - později). Jednota označujícího a označovaného – srov. slovo, které neznáš – má formu, ale nemá pro nás význam.

Jazyk = kód (systém znaků) přirozený x kódy umělé (Morseova abeceda, semafor, dopravní značky)

a) Společné rysy jazyka a umělého kódu (znaku) – srov. Erhart s. 10:

- materiálnost, tj. vnímatelnost lidskými smysly
- arbitrárnost (libovolnost): barvy na semaforu nijak nesouvisejí s tím, co označují. Arbitrárnost je ovšem omezená např. u zvukomalebných slov (např. české *smrkat* nebo italské *chiacchierare*)
- vázanost vůči danému jazykovému společenství (srov. kolektivní charakter jazyka)
- vázanost na systém (srov. semafor a význam barev vázaný na ostatní barvy, srov. systém syntaktických vztahů určitého jazyka)

b) Specifické rysy jazykového znaku

- **rozlišitelnost na zvukové prvky** (srov. **uzavřená** třída prvků v inventáři zvukových prvků u jednotlivých jazyků)
- **spojovatelnost v celky vyšší** (hlásky se spojují do slov, slova se spojují do vět), tvořící **neuzavřenou** třídu (ve slovní zásobě jazyka se objevují slova nově vytvořená nebo přejatá, ze slov lze vytvořit neuzavřenou třídu vět)